

Özlem Süslüoğlu
Stajyer

19. Yüzyılda Balkanlar ve Rus Politikası

1912 Balkan Savaşlarını ele almadan önce şüphesiz ki, Balkan Savaşına zemin hazırlayan balkanların 19. yüzyıldaki durumuna göz atmak gerekir.

Rusya 1853 yılından itibaren Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı ile zayıf bir Osmanlı üzerinde hakimiyet kurma politikasını bırakarak, Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik bir politika izlemeye başlamıştır. İlk kez Osmanlı için "Hasta Adam" tanımlamasının kullanıldığı bu dönemde, Rusya Osmanlı Devleti'nin mirasını paylaşmak üzere Birleşik Krallık'a teklif götürmüş ise de Birleşik Krallık bu teklifi, Osmanlı Devleti'nin mevcudiyetinin doğudaki özellikle Hindistan'daki kolonilerine ulaşımı için daha faydalı olduğu ve Rusya'nın Akdeniz'e inmesinin menfaatlerini olumsuz etkileyeceğini ve balkanlardaki mevcut dengeyi korumanın ülkesinin lehine olacağını düşünerek kabul etmemiştir. Fransa Katolikliğin dünya çapında savunuculuğunu yaptığından ve Rusya da Ortodoks dünyasının sözcüsü haline gelmek istediğinden bu anlamda Fransa ile de işbirliğine girememiş, Osmanlı Devleti'ni parçalamak üzere tek başına harekete geçmiştir.[\[1\]](#)

19. Yüzyılda Hıristiyan Hakları Sorunu

Osmanlı Devletini parçalayarak sıcak denizlere inmek isteyen ancak müttefiksiz kalan Rusya, bu amacına ulaşmak üzere Osmanlı Devleti'nde yaşayan Hıristiyanları kullanarak, Osmanlı Devleti'nden sınırları içerisinde yaşayan Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenmeyi talep etti. Osmanlı Devleti'nin ittifaka yanaşmaması ile son olarak Hz. İsa'nın Kudüs'te doğduğu evin anahtarının Ortodokslara verilmesi talebi de kabul edilmeyen Rusya'nın, 1853'te Eflak ve Boğdan'ı işgali ile Kırım Savaşı başlamıştır.

Kırım Savaşı'nın 1912 Balkan Savaşlarındaki Yeri

Birleşik Krallık ve Fransa ile savaşa daha sonradan katılan ve ileride İtalyan Birliği'ni kuracak olan Sardinya Krallığı, Avrupa'daki dengelerin değişmemesi ve Rusya'nın güneye inmesini engellemek için Osmanlı Devleti'nin yanında Rusya'ya karşı savaşa girmiş, ağır kayıplar verilen savaşın neticesinde Rusya mağlup olarak geri çekilmek zorunda kalmış ve Paris Antlaşması imzalanmıştır.

Savaşın hemen akabinde millet sistemi kaldırılarak tüm dini topluluklara eşit vatandaşlık hakları tanıyan Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu ferman Osmanlı Devleti'nin demokratikleşmesinde bir reform niteliğinde olmasına karşın, savaştan sonra imzalanan Paris Antlaşması'nda ferman maddelerine yer verilmesi Osmanlı'nın iç işlerine müdahale hakkı vermiş, Rusya savaştan mağlup çıksa da çoğunluğu Balkanlarda bulunan Ortodoks dünyasının savunucusu ve sözcüsü durumuna gelerek emeline ulaşmıştır.

Kırım Savaşı neticesinde Fransa, Birleşik Krallık ve Sardinya Krallığı'nın Müslüman Osmanlı Devleti'nin müttefiki olmasından ciddi boyutta rahatsızlık duyan ve yalnız kalan Rusya, Fransız ihtilalinin de etkisiyle merkezi İstanbul olan ve tüm Slavları içine alan bir ittifak kurma amacını güden Panslavizm akımı ile 1875'te önce Sırp'ların, daha sonra ise Karadağlıların ayaklanmasını sağlamıştır. Böylece Balkanlarda 1912 Balkan Savaşları'na zemin hazırlayacak olan fikir akımı doğmuş oldu.[\[2\]](#)

Kırım Savaşı'na asker göndererek kendisini kanıtlayan Sardinya Krallığı, İtalya birliğine giden yolunu hızlandırmış, ilerleyen zamanda birliğini sağlayan İtalya Krallığı hızla sömürge yarışına girerek Trablusgarp'ı işgal etmiş ve 1912 Balkan Savaşları'nın başlaması için gerekli zemin ve fırsatı hazırlamıştır.

Osmanlı Devleti, 3 yıl süren Kırım Savaşı'ndan galip çıkmasına karşın, ciddi kayıplar verdiği gibi, savaş giderlerini karşılayabilmek için ödeme yeteneğinin çok üzerinde borç almıştır. Söz konusu borçlanma ileride Düyun-u Umumiye'nin kurularak Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlerin mali denetimi altına girmesine ve yarı sömürgeleşmesine yol açacak, borcunun faizini dahi ödeyemeyen Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki vergi yükünü arttırmasına sebep olacak, Balkanlarda ayaklanmalara ve 1876 Balkan isyanlarına zemin hazırlayacaktır.[\[3\]](#)

1876 Balkan İsyanları

Sultan Abdülmecit döneminde yapılan aşırı harcamalar, dış devletlerden alınan borçlar ve bu borçların yerinde kullanılmayıp değerlendirilememesi, zamanla dış borç almanın bir alışkanlık haline gelmesi ve son olarak da Kırım Savaşı sırasında alınan dış borçlar Osmanlı Devleti'ni 1874 yılında mali iflasın eşiğine getirmiştir. Avrupa'ya karşı ağır şekilde borçlanan Osmanlı Devleti, bu borçları ödeyebilmek için Balkanlardaki vergileri arttırmıştır. Bu ağır vergiler balkan halkları arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır.

Kırım Savaşı sonrası Türk ve Batı dünyasına açık bir kıyı ülkesi olan Çeçenlerin yaşadığı Çerkesya'nın stratejik önemini fark eden Rusya, Rusya'daki Müslüman nüfus yanında, özellikle Batılı ülkelere açık olan, yani Karadeniz kıyısında ya da yakınında yaşayan Müslüman toplulukları gerekirse yok etmek ya da iyice etkisizleştirmek istiyordu.[4] Osmanlı Devleti'nin Kuzey Kafkasya'dan gelecek bir Müslüman nüfusu kabul etmeyi ilke olarak benimsemesi üzerine karşılıklı göç komisyonları devreye sokuldu ve bu bölgedeki Çerkezler, Abazalar ve Adigeler topraklarına el konularak Osmanlı'ya göçe zorlandı. Osmanlı 493 bin civarında olan bu göçmenleri öncelikle Karadeniz topraklarına, buralarda salgın hastalıklar ve ölümlerin baş göstermesi üzerine ise Balkan topraklarına yerleştirmiştir.[5]

Osmanlı devleti göçmenleri Balkanlara yerleştirirken bu toprakların yerlisi Hıristiyanların toprağına el koyduğu gibi, göçmenlere ev yapımında yardımcı olma zorunluluğı koşmuştu. Bu nedenle göçmenlerle Balkanlar'ın yerlisi olan Hıristiyanlar arasında büyük bir düşmanlık doğmuş oldu. Nisan 1876'da Bulgarların çıkarttığı isyanda yine bu göçmen Çerkezler milis olarak Bulgarlarla çatışmış ve bu sayede isyan bastırılmış olmasına karşın Avrupa'da, Balkanlarda Bulgarlar katlediliyor gibi kamuoyu yaratılmış ve mağdur pozisyonundaki Bulgarlar Avrupa'nın sempatisini kazanmıştır.

Bulgarların hemen ardından isyan çıkaran Sırlar, Bulgarların olduğu gibi Avrupa'nın sempatisini kazanmış, Avrupa'da Sırlar lehine kamuoyu oluşmuştu. İsyancıları fırsat bilen Rusya, Sırp ordusuna silah ve asker yardımı yapmaya başlamış, Osmanlı Devleti'yle savaşı Sırp saflarında Rus askerleri de görünmeye başlamıştı. Savaşı kazanan Osmanlı Devleti, katıldığı Tersane Konferansı'yla balkanları elinden çıkarmış ancak sonuçları ağır olduğu için kararlar yürürlüğe konulmamış, bunun üzerine Rusya'nın da Paris Antlaşması'nda yer alan Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmayaacağına dair hükmü tanımadığını bildirmesi üzerine olası bir Osmanlı Rus savaşı önlenmek için Birleşik Krallık tarafından Londra Konferansı toplanmış ise de Osmanlı Devleti konferansta hazırlanan protokolü iç işlerine müdahale sayarak reddetmiş, böylece Rumi 1293 yılına denk geldiği için 93 Harbi olarak da bilinen Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır.

Balkanlarda Bir Türk Soykırımı: 93 Harbi

Romanya ve Bulgaristan'ın bağımsızlık istekleri ile biraz önce izah ettiğimiz azınlık isyanları, Hıristiyan hakları sorunu, Rusya'nın batıda ve güneye doğru genişleme siyaseti, ve Panslavizm akımı sonucu başlayan Osmanlı-Rus Harbi bir nevi Balkan savaşlarının provası olup, Balkanlarda Türk soykırımlarına sahne olmuştur. İşgale giren topraklardan kaçan Türk ve Müslüman halkları, daha güvenli olarak düşündükleri bölgelere göç etmişlerdi. Plevne Savunması sona erdiğinde Bulgar halkı kasabaya girmiş ve yaralı Türklerin hepsi katledilmiş, kemikleri de gübre fabrikalarına satılmıştır.[\[6\]](#) Avrupalı devletler de, savaşın sonunda müzakereler için bu kırımları da sebep olarak göstermiştir. Mülteci sayıları 130.000 ila 1.5 milyon arasında farklı tahminlerle ifade edilmektedir. Mülteciler, Osmanlı idaresindeki şehirlere gelmiş, camilere, mekteplere, sivil evlere sığınmış, bu da Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.[\[7\]](#)

93 Harbi sonrası imzalanan çok ağır şartlar içeren Ayastefanos Antlaşması'nın ardından Osmanlı Devleti için biraz daha hafifletilmiş hükümler içeren Berlin Antlaşması imzalanmış, bu antlaşmaların sonucunda Balkan coğrafyası tamamen değişmiş, yaşanan kırımlar ve Anadolu'ya göçler sonucu Balkanlarda Türk ve Müslüman nüfusu oldukça azalmış, Rusların hakimiyeti artmıştı. Balkan yarımadasından yaklaşık 1,5 milyon kadar göç olduğu tahmin edilmektedir.[\[8\]](#) Balkanlardaki Türk köyleri yağmalanıyor, boşaltılıyor, Türkler işkenceye tabi tutuluyor, samanlığa doldurulan Türkler yakılarak öldürülüyordu.[\[9\]](#) Kemal Karpat ise 300.000 kişinin öldürüldüğü ve 1 - 1.5 milyon kişinin göçe zorlandığını ileri sürmektedir.[\[10\]](#) Bir ABD kaynağı ise, savaş sırasında 400,000 Türkün katledildiği ve bir milyon Türkün göç etmek zorunda kaldığını belirtmektedir.[\[11\]](#) Dönemin Britanya raporları katliamlara ilişkin bilgi içermektedir. Bu raporlara göre *Issova Bala* (Yukarı İssova) köyündeki 170 evden 96'sı ve okul yakılmıştır. Yukarı Sofular köyü

halkının katledildiği,[\[12\]](#) bundan önce ise köydeki 120 evden 13'ünün, okulun ve caminin yakıldığı ve İngiliz raporlarına göre Kızanlık yakınlarındaki Muflis köyünde Rus ve Bulgarlardan oluşan bir grup tarafından 127 kişi öldürülmek üzere kaçırıldığı, 20'den fazla kişi kaça da kalanlar öldürüldü belirtilmektedir.[\[13\]](#)

Bu nedenle 93 Harbi Balkanlar'daki soydaşlarımızın ilk kez azınlık konumuna düştüğü bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum 1912 Balkan Savaşlarına kadar artarak sürmüş ve bu savaş sonrası Osmanlı Devleti'nin balkanlardaki mevcudiyeti sona ermiştir.

1912 Balkan Savaşı

Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşında olmasını ve Osmanlı Devletinin Balkanlarda bir karışıklığın meydana gelmeyeceği fikriyle bölgeden, 200 taburluk (75,000 askerlik) bir kuvvetin terhis ettirilmesini fırsat bilerek Türklerin balkanlardaki varlığını silmek üzere 1912'de Balkan Savaşını başlatmıştır.

1912 Balkan Savaşı öncesi Balkanların durumu, savaşların Türk ve Müslümanları Balkanlardan tamamen atmak için yapıldığı, Balkanlardaki Türk ve Osmanlı kimliğinin silinmeye çalışıldığı, bu amaçla Türk köylerinin yağmalandığı, sivil halkın işkenceye tabii tutularak öldürüldüğü ve kırırma uğratıldığı, kalanların ise göçe zorlandığı ve bunun da başarıya ulaştığı göz önüne alındığında 1912 yılında Balkanlarda yaşananların savaş değil bir soykırım olduğu görülecektir. Bugün Anadolu'da doğudan batıya, kuzeyden güneye, büyükten küçüğe hangi ile bakarsanız Balkan savaşlarının ve soykırım günlerinin mirası vatanından sürülmüş gözü yaşlı bir muhacire rastlayacaksınız.

Balkan Savaşlarının 100. Yılında Hangi Etkinlikler Gerçekleştirildi ???

Türk ve Balkan tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Balkan Savaşları'nın 100. yılında çeşitli ülke ve şehirlerde çeşitli etkinliklerin düzenlendiğini görüyoruz. Bu etkinlikler, Balkan Savaşlarının bilincinin yerleştirilmesi için oldukça önemli olsa da kimi zaman kutlama kimi zaman anma şeklinde birbirine zıt etkinliklerin düzenlendiği görülmektedir. Bunun altında da tarih bilincinin bulunmaması yer almaktadır. Ülkemizde ve dünyanın başlıca şehirlerinde gerçekleştirilen etkinlikler aşağıdaki gibidir:

İstanbul

11-13 Mayıs tarihleri arasında "*Uluslararası Balkan Sempozyumu*" düzenlendi. Sempozyuma 11 ülkeden 78 bilim adamı katıldı. Birlik, beraberlik, kardeşlik mesajları verildi. Balkan Savaşlarında 632 bin 408 kişinin hayatını kaybettiğine değinildi.[\[14\]](#)

Kırklareli

Kırklareli Üniversitesi tarafından "*Balkan Savaşlarının 100. Yılında Şehitleri Anma Programı*" yapıldı.

Tekirdağ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü tarafından "*Balkan Savaşlarının 100. Yıldönümü*" konulu panel düzenlendi. Basında, "Balkan Savaşlarının 100. Yılı Kutlandı" şeklinde yer aldı.[\[15\]](#)

Edirne

Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü ile Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı işbirliğinde 27.07.2012 Tarihinde panel düzenlendi. Panelde konuşan Edirne Valisi Gökhan Sözer, Balkan Savaşları'nın 100. Yıl etkinliklerinin kutlama olmadığı, buna anma veya değerlendirme denilebileceğini ancak kesinlikle kutlama denilemeyeceğini ifade etti.[\[16\]](#)

Bursa

15-21 Eylül tarihleri arasında Bursa Photofest'te Selanik Balkan Savaşları Müzesi arşivinden seçilen ve balkan savaşını fotoğraflarla belgeleyen "*Balkan Savaşları'nın ve Balkan Göçü'nün 100. Yılı*" konulu fotoğraf sergisi yapıldı.

New York

Amerikan Balkan Dernekleri Federasyonu tarafından Eylül ayında Newyork'ta "*Balkan Savaşlarının 100. Yıldönümü Anma Etkinliği*" düzenlenecek. Programa Barack Obama, Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan ve Angelina Jolie'nin katılımı bekleniyor.[\[17\]](#)

Girne

18.04.2012 tarihinde Girne Amerikan Üniversitesi Türkoloji Kulübü ve Türk Dünyası Kulübü tarafından "*Balkan Savaşlarının 100. Yılı ve Türk Soykırımı*" konulu RUBASAM başkanı Av. Özcan Pehlivanoğlu'nun katıldığı konferans düzenlendi. [\[18\]](#)

Üsküp

TRT'nin organizasyon ve sponsorluğunda Balkan Savaşları'nın 100. Yıldönümü sebebiyle "*Balkan Şöleni*" yapılarak Balkan Savaşı şölen ile kutlandı.[\[19\]](#)

Saraybosna

Yine TRT'nin organizasyon ve sponsorluğunda "*Kardeşlik Senfonisi*" adıyla çeşitli balkan ülkelerinden sanatçıların katılımıyla konser düzenlendi. Konser öncesi TRT Genel Müdürü İbrahim Şahin: "Bu sene Balkan Savaşlarının 100. Yılı'nı kutluyoruz. Geçtiğimiz hafta 9 ülkeden 13 sanatçı Üsküp'te çok güzel bir konser verdi. Yarın da yine Saraybosna'da çok sevdiğimiz bir bölgede sanatçılarımız konser verecekler" dedi.[\[20\]](#)

Gerek Balkan Savaşlarını hazırlayan süreç, gerek Balkan Savaşlarında yaşanan Türk soykırımı, gerekse yaşanan göçmen sorunu nedeniyle bu etkinlikler anma niteliğinde olması gerekirken, ne yazık ki balkan savaşlarından bihaber zihniyetlerin kutlama yaptığını bir başka bihaber zihniyetin ise anma programını kutlama şekliyle haber yaptığını görüyoruz. Elbette 100 yıl öncesinde Balkanlarda böylesine bir dram yaşarken bugün balkanlarda barış tesis etmek oldukça önemlidir.

Ancak bunun kutlanacak bir tarafı bulunmamaktadır. Söz konusu durum Bosna'da 11 Temmuz'da Boşnaklar Srebrenitsa Katliamının yıldönümünde katliamın yasını tutarken aynı gün konser düzenleyen Sırp zihniyetinden farklı değildir. Soykırımı uğramanın 100. yıldönümünde artık soykırımı uğramıyor olmanın kutlanacak bir tarafı bulunmamaktadır. Nasıl ki bir insanlık dramının konser ve şenliklerle kutlandığını düşünemiyorsak, Balkanlardan Türk izinin silindiği, Türk nüfusun soykırım ve zorunlu göçlerle ortadan kaldırıldığı bir savaşta balkanlarda konser ve şenliklerle kutlamak aynı derece saçma, korkulacak derecede büyük bir gaftır, hatadır. Ancak ne acıdır ki, bu ülkede 10 Kasım'ı kutlayan zihniyetler olduğu sürece, Balkan Savaşları'nın da Sevr Antlaşması'nın da daha çok yıl dönümünü kutlarız gibi görünmektedir..

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category güvenlik]

[tags SOYKIRIM & KATLIAMLAR DOSYASI, Balkanlar, Türk Soykırımı]